

Järv

© Erik R. Lindström, Örnbö viltsfakta 2007

Järven är norra halvklotets hyena. Vid spårningar på snö har man sett hur den följer lodjurets spår i hopp om att kunna snylta på dess byten. Genom att röra sig över jättelika områden lyckas den också snoka upp tillräckligt med kadaver för att klara sig genom den nordiska vintern. En hanjärv med radiosändare, som följdes i närheten av Kvikkjokk i Norrbotten i slutet av 1980-talet täckte 380 kvadratkilometer. Två honor i samma område rörde sig över knappt halva denna yta. Det senare är ändå mer än 20 gånger så stor yta som ett rödrävsrevir i Mellansverige. Andra järvars hemområden har uppmätts till över 500 km².

En titt på järvens kranium säger att det är ett djur med extrem kraft i muskulaturen runt skalle och käkar. De ben som ger käkmusklerna fäste — hjässhammen och okbensbågen (under ögat) — är extremt stora i relation till kraniets övriga delar. Det ger järven möjlighet att stycka djupfrost kött och knäcka ben på både levande och döda. En stor del av de kadaver järven utnyttjar är också efter djur den själv en gång slagit. Trots att den inte väger mer än 25 kg kan den ta mycket stora byten. Det finns exempel på att järven till och med har dödat vuxna älgar. Vintertid ger den sig regelmässigt på ren.

Järven anfaller gärna renen helt öppet. Ofta misslyckas den. Jakten blir framgångsrik i de fall då snön bär järven med sina stora labbar, medan renen trampar igenom. Järven sjunker inte djupare i snön än en man på skidor. I en spårningsundersökning från 1960-talet lyckades järven inte ta en enda ren före 1 februari (215 km järvspår följdes). Efter detta datum var snöförhållandena mer gynnsamma, och 26 slagna renar noterades under 743 km järvspår (ca en var tredje mil). Å andra sidan misslyckades järven även då vid 11 jaktförsök.

När renen är slagen äter järven sig mätt. Likt alla rovdjur kan den då sätta i sig avsevärda mängder. För ett rovdjur består livet av festmåltider omväxlande med perioder av svält. Järven har fått ett speciellt rykte och namn om sig i detta sammanhang. Dess gamla namn "filfras" går tillbaka på tyskans "vielfrass" = storätare, och förr trodde man att den klämde sig mellan trädstammar och på så sätt gjorde sig av med tarminnehåll för att kunna äta mer.

Järven har en metod att lindra perioderna då jakten misslyckas av olika anledningar. Den styckar upp bytet och gömmer överskottet för framtida bruk. Kanske är det därför den ibland slår så många byten den kan när snöförhållandena vänt oddsen till dess fördel. I ett extremfall spårades en järv 23 km och på denna sträcka hade den hunnit med att döda 10

renar. Beteendet att stoppa undan matbitar får till följd att när senvintern kommer har den ett rejält skafferi. Dessutom är alla hjortdjur i dålig kondition just vid denna tid. Många dör av andra orsaker än järvangrepp. Så när de flesta andra djur har det som svårast, har järven gott om mat. Och det har den anpassat sig till. Precis som den asätande kollegan korpen har den ungarnas födsel förlagd till just senvintern.

Den svenska järvstammen håller främst till i fjällen eller dess omedelbara närhet. Men de gynnsamma snöförhållandena uppträder oftare i skogslandet än på fjället där vindarna packar snön hårt. Man har därför föreslagit att järven egentligen skulle vara ett skogsdjur som människan här i Skandinavien trängt upp i fjällvärlden. I Nordamerika och i Asien når järvens utbredning långt ned i skogrika marker. Även hos oss finns uppgifter om att järven förekommer mer allmänt i skogslandet förr, enligt vissa ända ner i Värmland. Å andra sidan täcker även dess nordamerikanska utbredning områden med ren tundra. Det är alltså troligt att vi visserligen trängt undan järven från våra skogar, men att förekomsten i fjällvärlden likafullt är naturlig.

Tidigare förföljdes järven hårt av människan och på 1960-talet räknades den till de mest hotade djurarterna. Den fridlystes 1969. I dag finns närmare 500 järvar i landet, och antalet ökar svagt från år till år. Dess stora problem är att den tar tamren och därmed drar på sig renägarnas onåd. Järvens långsiktiga räddning hänger kanske på möjligheten att den återtar sin plats i skogslandet. Än idag händer det ibland att en järv (ung hane?) på långvandring kommer långt ned i landet. En vinter på 1970-talet kunde man t.ex. följa dess björnsparlika tassavtryck i norra delen av Örebro län. Och på senare år har några järvar etablerat sig permanent i sydöstra Norrland. År 2004 lyckades man via DNA-analyser av spillningsmaterial skilja ut minst 12 olika individer där. Konflikterna med renskötare och andra tycks vara långt mindre när det gäller dessa skogsjärvar än för järvarna i fjällvärlden. Skogsjärvarna lever vintertid enligt de spårningar som gjorts mest på rester efter människans älgjakt och annat as. De jagar även bäver. Kanske finns en framtid för järven i detta område?